

Mats Persson

Skatterna – konkurrens eller harmonisering?

Mats Persson

Skatterna – konkurrens eller harmonisering?

Rapport nr 6
Maj 2003

Utges av Svenska institutet för europapolitiska studier

Rapporten kan beställas på
info@sieps.su.se

Den finns även tillgänglig på
www.sieps.su.se

Författaren står själv för analys och slutsatser.

Omslag: Svensk Information AB

Tryck: EO-print AB

Stockholm i maj 2003

ISBN 91-85129-05-4

ISSN 1651-7679

FÖRORD

Svenska institutet för europapolitiska studier, Sieps, har till uppgift att bedriva och främja forskning, utvärdering, analys och studier i europapolitiska frågor främst inom statsvetenskap, juridik, ekonomi och handel.

Sieps har låtit ta fram ett antal rapporter med betydelse för den kommande regeringskonferensen. Dessa rapporter behandlar olika konstitutionella, institutionella och sakpolitiska frågor. Varje rapport tar upp kärnfrågorna inom respektive område mot bakgrund av konventets förslag samt analyserar dessa förslag utifrån tydligt angivna antaganden med utgångspunkt i den akademiska debatten. Syftet är således att ge läsaren dels en överblick av den aktuella situationen dels en introduktion till respektive ämnesområde.

Sieps ser som en av sina främsta uppgifter att fungera som en länk mellan den akademiska världen och beslutsfattare, *policy makers*. Förhoppningsvis kommer denna rapportserie att bidra till detta. Vidare hoppas vi att dessa rapporter rent allmänt skall leda till ökat intresse för frågor relaterade till den europeiska integrationen och debatten om framtidens Europa.

Tomas Dahlman
Kanslichef
Sieps

OM FÖRFATTAREN

Mats Persson (född 1949) är sedan 1989 professor i national-ekonomi vid Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet. Han har i sin forskning främst sysslat med makro-ekonomiska frågor och med den offentliga sektorns ekonomi.

SKATTERNA – KONKURRENS ELLER HARMONISERING?

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

I en internationaliserad värld, med fri rörlighet över gränserna, är det svårt för ett enskilt land att ha skatter som avviker från dem i omvärlden. För Sverige, som är ett utpräglat högskatte-land, är denna fråga särskilt känslig. Det svenska skattetrycket uppgår idag till drygt 52 procent av BNP, och vi skulle kanske behöva sänka det till en nivå i närheten av EU-genomsnittet på 45 procent.¹ Men problemet kan vara värre än så. Det finns nämligen risk att länderna ger sig in i en *skattekonkurrens*, d.v.s. de försöker locka till sig de lättflyktiga skatteobjekten genom att underbjuda varandra med lägre och lägre skattesatser.² Medan en sådan politik kanske ter sig rationell för ett enskilt land, kan resultatet bli mindre gott för EU (eller, i det större perspektivet, världsekonomin) som helhet. Resultatet kan nämligen bli en kapplöpning mot botten, och den botten kan ligga betydligt lägre än dagens EU-genomsnitt. Faktum är att flera ekonomer har varnat för att en sådan skattekonkurrens kan innebära slutet för den moderna välfärdsstaten.³

År 2000 tillsatte den svenska regeringen en utredning för att granska dessa frågors relevans för Sverige. Utredningens uppdrag var dock begränsat till att diskutera hur det existerande skattesystemet skulle kunna reformeras vid en bibehållen storlek på den offentliga sektorn; dess rapport (Skattebasutredningen, 2002) bygger därför på förutsättningen att risken för en dramatisk skattekonkurrens inte är överhängande.

¹ OECD (2002), Annex Table 26.

² Litteraturen om skattekonkurrens är stor och snabbt växande; för en översikt, se Wilson (1999) och Wilson och Wildasin (2003).

³ Se t. ex. Sinn (1998).

1.2 Syfte

Syftet med föreliggande rapport är att inventera kunskapsläget vad beträffar tre frågeställningar:

För det första risken för skattekonkurrens mellan Europas stater;

för det andra följderna för välfärden av en eventuell skattekonkurrens; och

för det tredje möjligheterna att komma till rätta med eventuella problem genom någon form av skatteharmonisering.

Inom EU pågår för närvarande ett omfattande arbete om skatteharmonisering som inte direkt har att göra med risken för skattekonkurrens i den mening som skisserades ovan. Arbetet inriktar sig på exempelvis ett lands bruk av olika bolagsskattesatser för olika branscher, olika nivåer på arbetsgivaravgifterna för olika regioner, eller olika momssatser för olika varor. Sådana frågor är nog så viktiga för den inre marknadens konkurrensförhållanden och hanteras inom EU av Kommissionen, med stöd av reglerna mot otillbörligt statsstöd⁴. De är dock inte så relevanta för problemet med den typ av skattekonkurrens som uppkommer när ett land visserligen tillämpar samma bolagsskatt för alla företag, eller samma momssats för alla varor, men där denna uniforma skattesats sänks i syfte att locka till sig lättflyktiga skattebaser. Föreliggande rapport behandlar enbart den senare typen av harmoniseringsfrågor, där Kommissionen inte kan använda sig av reglerna mot otillbörligt statsstöd, och där en eventuell harmonisering kräver enhällighet i Ministerrådet.

1.3 Disposition

I rapportens avsnitt 2 ges en sammanfattning av dess innehåll och slutsatser. I avsnitt 3 och 4 förs en principiell diskussion om institutionell konkurrens och om optimal beskattning. I av-

⁴ För en översikt, se Andersson (2002).

snitt 5 kopplas dessa principer till de olika metoder för beskattning som förekommer i verkligheten. Därefter följer ett försök att besvara den empiriska kärnfrågan: Hur lättflyktiga är skattebaserna egentligen? I avsnitt 6 behandlas härvidlag bolagsskatten och i avsnitt 7 de indirekta skatterna, förmögenhetsskatten och den personliga inkomstskatten. Avsnitt 8, slutligen, innehåller en diskussion av olika former för skatteharmonisering och olika beslutsformer för att åstadkomma en sådan harmonisering.

2 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

2.1 Sammanfattning

Det är främst tre typer av skatter som ter sig problematiska vad gäller risken för skattekonkurrens: bolagsskatten, de indirekta skatterna och förmögenhetsskatten. Dessutom uppstår eventuellt problem vad gäller progressiviteten i skatteskalan för inkomst av tjänst. Det är dock svårt att ge något entydigt svar på frågan huruvida skattekonkurrens verkligen förekommer inom dessa områden. Vad gäller bolagsskatten, där det finns en tydlig internationell trend i riktning mot lägre och lägre skattesatser, anser dock de forskare som studerat frågan att skattekonkurrens är en realitet.

Vad gäller förmögenhetsskatten och progressiviteten i inkomstskatteskalan finns också en trend som kan tolkas som uttryck för skattekonkurrens, men slutsatserna är här inte lika tydliga som för bolagsskatten. Vad gäller de indirekta skatterna, slutligen, kan vi observera en ökande gränshandel, till exempel mellan Danmark och Tyskland och mellan Sverige och Danmark. Denna gränshandel kan vara nog så besvärande för detaljhandlare på den sidan om gränsen där skatten är högst, men det finns inga tecken som tyder på att detta faktum skulle utlösa en mer omfattande skattekonkurrens mellan de inblandade staterna.

Även om skattekonkurrensen eventuellt är en realitet inom flera av de fyra områdena är den således tydligast vad gäller bolagsskatten. Effekterna av en konkurrens visar sig dels vad gäller den samhällsekonomiska effektiviteten, dels vad gäller fördelningsfrågorna. Vad gäller effektiviteten finns det en omfattande forskning som tyder på att skattekonkurrens inte är entydigt negativ. De senaste decenniernas forskning om ”optimal beskattning” indikerar att effektivitetsskäl talar mot skatter på kapital i största allmänhet, och då i synnerhet i form av bolagsskatt. I ljuset av denna forskning ter sig det därför inte som en katastrof för samhället om globaliseringen och den därmed sammanhängande skattekonkurrensen skulle driva ner bolagsskatten mot nollstrecket. I själva verket skulle skatte-

konkurrensen kunna ses som en välbehövlig korrigeringsfaktor, som genomdriver de beslut den politiska processen av olika skäl inte klarar av.

De fördelningsmässiga konsekvenserna av att bolagsskatten sjunker ter sig inte heller så avskräckande. I alla händelser har beskattning av fysiska personer en större fördelningspolitisk träffsäkerhet än beskattning av juridiska personer. Möjligen har det starkaste argumentet för bolagsskatten att göra med administration och skatteuppbörd. Inte heller detta är dock säkert i det moderna samhället; med de goda möjligheter som finns för multinationella företag att flytta vinster mellan olika länder ter sig även det administrativa argumentet tämligen oklart.

Vad gäller förmögenhetsskatten och progressiviteten i inkomstskatteskalan (där den senare kan ses som en skatt på "utbildningskapital") talar effektivitetsskäl för att även dessa bör sänkas. Till skillnad från bolagsskatten kommer en sådan sänkning emellertid i tydlig konflikt med samhällets önskemål om en jämnare inkomst- och förmögenhetsfördelning.

Om vi är tveksamma till de skatteförändringar som globaliseringen driver fram kan internationella avtal om harmonisering vara en lösning. Det är dock knappast realistiskt att en sådan harmonisering kan komma att gälla förmögenhetsskatten; för det fåtal stater som fortfarande har kvar en förmögenhetsskatt blir lösningen i stället det system med informationsutbyte, i syfte att undvika direkt skattefusk, som EU nyligen beslutat om. Inte heller verkar det troligt att man kan komma att harmonisera progressiviteten i inkomstskatteskallorna. Däremot är en harmonisering av bolagsskatten ett fullt realistiskt alternativ. En sådan kan i så fall ta olika former, t. ex. en gemensam miniminivå för skattesatsen eller en delegering av beskattningsrätten från de enskilda staterna till EUs centrala organ. Det senare alternativet skulle innebära att stort steg i riktning mot ett federalt Europa. Oavsett vilken form för harmonisering man väljer kräver ett sådant beslut, enligt nuvarande regler, enhällighet i EU:s ministerråd.

Rapporten avslutas med en kort diskussion av för- och nackdelar med enhällighetsprincipen respektive majoritetsprincipen. I den svenska diskussionen har ibland sagts att enhällighetsprincipen verkar beslutsförlamande; tack vare den skulle utpräglade lågskatteländer kunna blockera beslut om skatteharmonisering. Ett system med (kvalificerade) majoritetsbeslut skulle därför vara att föredra. Detta är dock inte självklart. Det är välkänt att kravet på enhällighet är ett verksamt medel för att få till stånd s. k. Pareto-sanktionerade beslut, d. v. s. beslut där åtminstone en individ vinner utan att någon annan förlorar. Om det finns utrymme för sådana beslut indikerar detta någon form av ineffektivitet i ekonomin; om en individ skulle kunna få det bättre utan att någon annan får det sämre, måste det ju i utgångsläget förekomma någon form av slöseri. Genom kravet på enhällighet tvingas man aktivt tänka igenom om något sådant slöseri förekommer.

Eftersom EU:s ministerråd har en mångdimensionell agenda finns det goda möjligheter till kohandel, d. v. s. till att kompensera de länder som eventuellt skulle förlora på skatteharmonisering. Härigenom skulle man kunna skapa ett ”paket” av åtgärder, där skatteharmoniseringen är en del, sådant att enhällighet skulle kunna uppnås. Enhällighetsprincipen kan därför inte ses som en metod för icke samarbetsvilliga stater att motarbeta bra beslut, utan snarare som en metod att driva fram Pareto-sanktionerade ”paket” och att hindra majoriteten från att köra över minoriteten.

2.2 Slutsatser

Den övergripande slutsatsen är att även om skattekonkurrens är en realitet inom vissa områden så behöver den inte vara särskilt skadlig för den samhällsekonomiska effektiviteten. Om man trots detta skulle vilja dämpa konkurrensen, exempelvis vad gäller bolagsskatten, torde detta kunna åstadkommas – åtminstone inom EU – i form av någon typ av harmonisering. En sådan harmonisering skulle troligen kunna åstadkommas även med de nuvarande reglerna om enhällighet.

Den skattekonkurrens som eventuellt förekommer vad gäller förmögenhetsskatten och progressiviteten i inkomstskattelagarna ter sig mer bekymmersam, eftersom den får mer tydliga fördelningspolitiska effekter. Möjligheterna att inom EU komma fram till någon form av harmonisering ter sig här också mindre.

Till sist kan man notera att en harmonisering av bolagsskatten inom EU skulle sätta stopp för skattekonkurrensen mellan de europeiska staterna, men problemet med konkurrens från stater utanför EU skulle kvarstå. Om frågan bara gällde de stora och välordnade OECD-länderna skulle en harmonisering åtminstone i princip kunna åstadkommas genom förhandlingar med även dessa, men risken är att ett stort antal småstater också skulle känna sig lockade att erbjuda skatteparadis för bolagskapitalet.

Man kan visserligen invända att en stat, för att kunna locka till sig realkapital, måste kunna erbjuda en stabil och trovärdig legal infrastruktur, vilket torde reducera antalet potentiella skatteparadis. Men det resonemanget är inte nödvändigtvis relevant i detta fall. Möjligheterna att genom internprissättning få ner de skattepliktiga vinsterna i högskatteländerna är trots allt legio. Ett av de enklaste sätten i dagens värld, där varumärken spelar en allt större roll för ett företags identitet, är att låta varumärket ägas av ett litet holdingbolag i något skatteparadis. De producerande delarna av företaget är separata bolag, lokaliserade till de högskatteländer där konsumenterna finns, och varje år betalar dessa bolag ett royalty till holdingbolaget för rätten att använda varumärket. Härigenom kan vinsten i högskatteländerna reduceras högst betydligt, samtidigt som den immateriella tillgång som varumärket utgör knappast löper någon risk i skatteparadiset – även om detta inte har den politiska stabilitet och den legala infrastruktur som skulle krävas om det var fråga om att lokalisera realkapital.

3 ÄR KONKURRENS SKADLIG?

3.1 Tiebout-hypotesen

Uppfattningen att skattekonkurrens skulle kunna få skadliga konsekvenser går egentligen stick i stäv med nationalekonomernas allmänna grundsyn, nämligen att konkurrens är bra för samhället. I detta fall skulle det vara fråga om *institutionell konkurrens*: de länder som kan erbjuda bra institutioner (som en välfungerande offentlig sektor, med åtföljande skattesystem) kommer att locka till sig företag och arbetskraft, medan de länder som av någon anledning inte kan erbjuda bra institutioner kommer att konkurreras ut.

Det finns en rad historiska exempel som brukar anföras som stöd för den institutionella konkurrensens välsignelsebringande effekter. På ett mer vetenskapligt plan har ett liknande synsätt uttryckts genom den s. k. Tiebout-hypotesen, uppkallad efter Charles M. Tiebout, som 1956 publicerade en klassisk artikel i ämnet. Han tänkte i första hand på relationen mellan den federala regeringen och delstaterna i USA, men också på relationen mellan centralregeringen och kommunerna, och han argumenterade för en hög grad av lokal autonomi. Tanken var, att eftersom människorna har olika preferenser, kommer de delstater eller kommuner som erbjuder ett visst ”paket” av skatter och offentliga tjänster att attrahera de människor som föredrar just det paketet, medan andra delstater eller kommuner kommer att attrahera andra människor som föredrar andra paket. Under vissa förutsättningar kommer konkurrensen mellan kommunerna eller delstaterna att leda till ett utbud av offentliga tjänster som är optimalt anpassat till de olika människornas preferenser.

Tiebouts artikel – som gav upphov till ett helt nytt forskningsområde, benämnt ”fiscal federalism” – har blivit en av de mest omdiskuterade i den nationalekonomiska litteraturen.⁵ Och även om den grundläggande modellen idag anses som en

⁵ Se t. ex. symposiet om ”fiscal federalism” i *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, No. 4, 1997.

viktig referenspunkt för forskningen om internationella och regionalekonomiska frågor tenderar nog de flesta numera att betona de egenskaper i verklighetens värld som inte stämmer överens med Tiebouts förutsättningar. Exempelvis är inte alla människor lika lätttrörliga över gränserna, medan vissa produktionsfaktorer (som kapital) lätt kan flyttas över en gräns utan att ägaren följer med. Och då blir inte resultatet lika bra som det blev i Tiebouts modell. Medan forskningen på 1950- och 1960-talen således i hög grad betonade den institutionella konkurrensens fördelar (i form av t. ex. ökad effektivitet i lokala administrationer, och en anpassning till individernas preferenser) tenderar forskarna idag snarare att betona dess nackdelar (i form av t. ex. skattekonkurrens).⁶

3.2 Public Choice-skolan

Innan vi börjar diskutera skattekonkurrensen, och vad man kan göra åt den, mer i detalj bör vi nämna ytterligare ett viktigt teorikomplex i sammanhanget. Inom den s.k. ”public choice-skolan” hävdar man att precis som marknaderna ibland kan fungera dåligt, så att marknadsjämvikten inte alltid leder till ett önskat tillstånd för samhället, så kan även den politiska beslutsprocessen ibland fungera dåligt. Ett sådant ”politiskt marknadsmisslyckande” skulle kunna innebära att konkurrensen mellan politikerna driver fram olika former av offentliga åtaganden, sådana att vi till slut får en offentlig sektor som är större än vad som egentligen svarar mot väljarnas önskemål. I detta perspektiv skulle skattekonkurrensen mellan olika länder kunna fungera som ett korrigeringsmedel.⁷ Nettoeffekten av de två motverkande krafterna skulle då kunna bli att den offentliga sektorn får en mer rimlig storlek.

⁶ Se t. ex. Sinn (1997).

⁷ Således argumenterar exempelvis Brennan och Buchanan (1980) för att man bör införa olika typer av begränsningar för politikernas möjligheter att agera; internationalisering och skattekonkurrens skulle kunna vara exempel på sådan begränsning.

Problemet med detta argument är att public choice-skolans analys ytterst sällan ger upphov till testbara hypoteser. Även om man kan tycka att resonemanget verkar rimligt är det svårt att avgöra om det är korrekt. Vi kan därför inte veta om den offentliga sektorns kraftiga tillväxt under senare decennier, från 25–30 procent av BNP på 1950- och 1960-talen till dagens nivåer på över 50 procent för vissa länder, beror på ett politiskt marknadsmisslyckande eller på att en sådan utveckling faktiskt varit i enlighet med väljarnas preferenser. Observera dock att detta inte innebär att vi kan avfärda public choice-skolan. Vad vi har är två hypoteser som bägge bygger på en rad rimliga argument. Den ena hypotesen säger att den offentliga sektorn är alltför stor, och den andra hypotesen säger att den offentliga sektorn *inte* är alltför stor. Vi saknar empiriska kunskaper för att avgöra vilken av de två hypoteserna som är sann och vilken som är falsk – och i ett sådant läge brukar det vara vars och ens ideologiska grundsyn som får fälla avgörandet.

Utöver de två stora teorikomplex som här diskuterats, nämligen Tiebout-hypotesen och public choice-skolan, finns det ett antal mer tekniska argument för att skattekonkurrensen kanske inte är så skadlig i alla fall. Låt oss ta en titt på dem först, innan vi fördjupar oss i den empiriska bilden.

4 OPTIMAL BESKATTNING

När man diskuterar skattekonkurrens och harmonisering är tre skatter speciellt relevanta, nämligen bolagsskatten, de indirekta skatterna och förmögenhetsskatten. Dessutom brukar skatten på högutbildade, och därmed lätttrörliga, personers arbetsinkomster nämnas i sammanhanget. Alla skatter stör ekonomins funktionssätt i den meningen att de snedvrider produktions- eller konsumtionsbeslut. En hög bolagsskatt kan leda till att företagen väljer en kombination av produktionsfaktorer (kapital och arbetskraft) som inte är samhällsekonomiskt effektiv, medan en hög moms eller skatt på arbetsinkomster kan leda till att konsumenterna väljer en alltför hög konsumtion av fritid. Samtidigt är åtminstone några skatter nödvändiga för att finansiera även den mest rudimentära offentliga sektor. Vi kan därför aldrig helt undvika snedvridningar, och problemet är att utforma skattesystemet så, att snedvridningarna blir så små som möjligt.

4.1 Diamond-Mirrlees: undvik att snedvrider produktionen!

Finns det då några teoretiska principer att luta sig mot vad gäller den optimala utformningen av skattesystemet? I den nationalekonomiska litteraturen finns det två sådana principer – men de är tyvärr ganska allmänt hållna, och deras praktiska tillämpning är diskutabel.

Den första principen upptäcktes av Diamond och Mirrlees (1971) och säger att skatter som snedvrider produktionen är sämre än skatter som snedvrider konsumtionen. Denna sats är dock mycket svår att omsätta i praktiken, främst därför att de flesta skatter snedvrider såväl produktion som konsumtion. Man brukar dock tolka den så, att man bör undvika bolagsskatter, eftersom dessa direkt snedvrider företagets val mellan produktionsfaktorer kapital och arbete.⁸ Och om man ändå tar ut en bolagsskatt bör den vara neutral, d. v. s. likaväl som den medger avdrag för alla lönekostnader bör den medge av-

⁸ Se t. ex. Sørensen (2001, p. 152–53).

drag för alla alla kapitalkostnader, inklusive kostnader för eget kapital. Det betyder att bolagsskatten bara bör tas ut på vad som är att betrakta som ”överavkastning”, till exempel rena monopolvinster. Vad detta innebär i praktiken är dock svårt att säga, eftersom det finns många uppfattningar om vad som är en normal avkastning på eget kapital – i synnerhet när det egna kapitalet är kopplat till risktagande och entreprenörverksamhet. Om vi trots allt ska pressa Diamond-Mirrlees-principen på någon praktiskt genomförbar slutsats, blir det att bolagsskatten nog bör vara noll, eller åtminstone ganska låg, såvida vi inte alldeles bestämt kan identifiera företagens eventuella övervinster.

4.2 Chamley: undvik skatt på kapital!

En annan princip upptäcktes också tidigt på 1970-talet men betraktades länge som ett teoretiskt kuriosum, ända tills Chamley (1986) visade att den gäller för en mycket större klass av fall än man tidigare trott. Den principen säger att om vi strävar efter att minimera snedvridningarna i ekonomin, bör skatten på kapital vara lika med noll. Alla offentliga utgifter skall således finansieras genom antingen en inkomstskatt på arbete, eller genom moms, eller bådadera. Principen är således starkare än Diamond-Mirrlees-principen, som ju medger att avkastningen på kapital beskattas i den personliga inkomstbeskattningen, bara den inte dubbelbeskattas genom en bolagsskatt.

Chamleys princip har väckt stor uppmärksamhet i litteraturen, och forskarna är ännu inte eniga om huruvida den ska tas på allvar som en utgångspunkt för verklig politik eller bara betraktas som en lek med matematiska modeller. Det pågår för närvarande en omfattande forskning som syftar till att utröna hur restriktiva de förutsättningar är som principen bygger på. Man kan dock observera att om den ska tas på allvar, så gäller den *alla* typer av kapital, inklusive humankapital i form av utbildning. Det betyder att inkomstslaget ”inkomst av tjänst” ska medge avdrag för utbildning. I praktiken är det dock omöjligt att skilja mellan sådan utbildning som innebär att vi bygger

upp ett kunskapskapital som kan användas som en produktionsfaktor i ekonomin och sådan utbildning som är att betrakta som ren konsumtion. Man får därför tänka sig att den praktiska rekommendationen blir en kompromiss i form av exempelvis en låg grad av progressivitet i den skatteskala som appliceras på inkomst av tjänst.

Sammanfattningsvis rekommenderar således de två principerna en utpräglad "högerpolitik": en låg skatt på kapital och en låg grad av progressivitet i skatten på inkomst av tjänst. Man bör dock observera att principerna enbart syftar till att minimera snedvridningarna i ekonomin; om samhället dessutom har ambitioner att omfördela inkomster från hög- till låginkomsttagare blir det nödvändigt att i viss mån ge avkall på det renodlade effektivitetsmålet. Man kan möjligen tycka att vi redan visste detta tidigare, men den omfattande forskning som inspirerats av Chamleys artikel kan trots allt ge oss en bättre kvantitativ uppfattning om hur stora effekterna blir, exempelvis i termer av ekonomisk tillväxt, av att bedriva en inkomstomfördelande politik.⁹

⁹ För en översikt över forskning om skatter och tillväxt, se Persson (1999).

5 BESKATTNINGSMETODER

5.1 Inkomstbeskattning

Inom inkomstbeskattningen finns det två principer för vilket land som ska kunna beskatta en inkomst. Man kan antingen utgå från var inkomsten uppstått – den s. k. källstatsprincipen (the source principle) – eller från var inkomsttagaren är bosatt – den s. k. hemvistprincipen (the residence principle). Dessa principer har en viss koppling till de principer för optimal beskattning som diskuterades ovan, åtminstone när det gäller beskattningen av kapitalinkomster. En kapitalskatt enligt källstatsprincipen kan tolkas som en bolagsskatt, medan en skatt enligt hemvistprincipen kan tolkas som en personlig inkomstskatt. Om hemvistprincipen tillämpades konsekvent, skulle företagen inte ha något direkt incitament att snedvrída kombinationen av kapital och arbetskraft i produktionen. Dessutom skulle lokaliseringen av realkapital inte snedvridas; kapitalet skulle lokaliseras till de länder där avkastningen före skatt är högst, vilket är förenligt med effektivitet i produktionen.

Ett konsekvent tillämpande av hemvistprincipen skulle således innebära att bolagsskatten avskaffades, vilket vore förenligt med de teoretiska principerna för optimal beskattning. Samtidigt skulle detta skapa uppenbara kontrollproblem. Om skatten togs ut i (och av) den stat i vilken inkomsttagaren är bosatt, skulle källstaten inte ha några incitament att beräkna och redovisa skatteunderlaget. Samtidigt är det rimligen källstaten som har bäst möjligheter att samla in sådan information, medan hemviststaten skulle ha svårt att beräkna ett skatteunderlag som uppstått i ett annat land. Kraven på internationellt samarbete och informationsutbyte mellan staterna är därför större under hemvist- än under källstatsprincipen, och därmed blir möjligheterna till skattefusk också större.

Däremot skulle inte incitamenten bli särskilt stora för stater att bedriva skattekonkurrens. Om inkomstskatten i land A är högre än inkomstskatten i land B, skulle det förras invånare i och för sig ha incitament att sätta in sina pengar på banker (respektive placera sina aktier hos fondförvaltare) i det senare

– förutsatt att inget informationsutbyte sker mellan länderna. Inget av länderna skulle dock ha några större incitament att genom skattesänkningar försöka locka ännu mer pengar till sina banker.¹⁰

Det renodlade alternativet, en konsekvent tillämpning av källstatsprincipen (d. v. s. en bolagsskatt), skulle innebära att produktionen snedvrids. Företagen kommer då att välja sin kombination av produktionsfaktorerna arbetskraft och kapital med hänsyn till deras avkastning efter skatt. Dessutom kommer produktionen att lokaliseras till de länder där avkastningen *efter* skatt är högst, medan en samhällsekonomiskt effektiv lokalisering förutsätter att produktionen lokaliseras dit, där avkastningen *före* skatt är högst. Fördelen är dock att kontrollmöjligheterna ökar, eftersom inkomsterna då uppstår i just det land som också har rätt att uppbära skatten. Risker för skattefusk blir därför lägre än i det förra alternativet – förutsatt att företagssektorn inte domineras av multinationella koncerner som genom en lämplig internprissättning kan flytta vinsterna till vilket land man vill. En nackdel är i stället att staternas incitament till skattekonkurrens ökar, eftersom varje stat nu, genom att locka med lägre och lägre bolagsskattesatser, kan dra till sig sysselsättning och skattebaser.

5.2 Varubeskattning

Inom varubeskattningen finns det också två principer: enligt den s. k. ursprungsprincipen beskattar man en vara i det land där den produceras (the origin principle), och enligt den s. k. destinationsprincipen beskattar man den i det land där den konsumeras (the destination principle). Precis som i fallet med inkomstbeskattning har de två principerna inom varubeskattningen en klar koppling till resonemangen om optimal beskattning. Destinationsprincipen innebär att produktionen av varor inte blir snedvriden; i stället är det konsumtionen som

¹⁰ I och för sig skulle bank- och finanssektorn gynnas i lågskattelandet, men denna sektor får trots allt anses vara så pass obetydlig som andel av samhällsekonomin att incitamenten att gynna den inte blir särskilt starka.

blir störd. Om man således vill undvika snedvridningar i produktionen bör varor beskattas i det land där de konsumeras, och inte genom en produktionsskatt i det land där de produceras. Eftersom momsen i verkligheten lyfts av vid export följer den destinationsprincipen; om den i stället hade varit avdragsgill för importören hade den följt ursprungsprincipen.

Nackdelen med destinationsprincipen är att den ger upphov till olika aktiviteter för att undvika skatten, i detta fall i form av gränshandel.¹¹ En fördel är dock att den inte ger några starka incitament till skattekonkurrens, i form av att länder försöker locka till sig producenter genom att erbjuda lägre moms än omvärlden. Däremot kan gränshandeln i sig naturligtvis ge upphov till en viss skattekonkurrens, i form av att en stor gränshandel innebär ett gynnande av detaljister i närheten av gränsen. För mycket små stater, i vilka huvuddelen av befolkningen och företagen är lokaliserade nära en gräns, kan detta naturligtvis få stor betydelse för ekonomin. Vad gäller ett mycket litet land som gränsar till ett stort land (t. ex. San Marino och Italien) skapar detta dock endast marginella problem för det stora landet. Man ser därför en tydlig tendens till att momsen är låg (eller noll) i små stater, och högre i stora.

Ursprungsprincipen innebär att produktionen snedvrids i och med att producenterna tenderar att lokaliseras till de länder där skatten är lägst, i stället för till de länder där produktionen kan ske mest effektivt. En ytterligare nackdel är att principen ger upphov till skattekonkurrens på samma sätt som bolags-skatten; genom att underbjuda andra länder kan ett enskilt land locka till sig sysselsättning och skatteunderlag. Fördelen är, att kontrollproblemen är relativt små; om skattekonkurrens kan undvikas är det svårt för de skattskyldiga att undgå skatten.

¹¹ Man skulle kunna säga att för de varor som omfattas av gränshandel kommer ursprungsprincipen att tillämpas i stället för destinationslands-principen.

5.3 Beskattningsmetoder: en sammanfattning

Vi kan sammanfatta alla dessa aspekter i *Tabell 1*, som har en kolumn för var och en av de två metoderna för kapitalbeskattning, och en kolumn för var och en av de två metoderna för varubeskattning. Tabellen har fyra rader, en för vart och ett av de krav som vi ställer på ett skattesystem. Ett kryss i en ruta innebär att beskattningsmetoden åtminstone i princip uppfyller motsvarande krav.

Tabell 1: Egenskaper hos olika beskattningsmetoder

	Kapitalbeskattning		Varubeskattning	
	Källstats-principen	Hemvist-principen	Ursprungs-principen	Destinations-principen
Produktions effektivitet		X		X
Lätt att kontrollera	(X)		X	X
Liten risk för skattekonkurrens		X		(X)
Möjligheter till fördelningspolitik		(X)		(X)

Några av kryssen står inom parentes, vilket betyder att det är osäkert om metoden uppfyller kravet i praktiken. Således är kapitalbeskattning enligt källstatsprincipen (d. v. s. bolagsskatt) i teorin lätt att kontrollera, men i praktiken förutsätter det att problemet med multinationella företags internprissättning på något vis kan bemästras. Man har här försökt begränsa skatteflykt genom OECDs riktlinjer för bedömning av internprissättning; dessa är dock inte tvingande, varför enskilda stater kan försöka locka till sig företag genom en generös tillämning av riktlinjerna. Valet mellan ett kryss inom parentes eller inget kryss alls är i vissa fall tämligen subjektivt, t. ex. i fallet med den personliga inkomstbeskattningen (som tillämpar hemvistprincipen). Här har man försökt bemästra kontrollproblemen genom informationsutbyte¹² mellan EU-länderna i enlighet med det s. k. sparandedirektivet.

¹² För några länder är informationsplikten under en övergångsperiod ersatt av en relativt låg källskatt.

På samma sätt står det, vad gäller risken för skattekonkurrens, ett kryss inom parentes för varubeskattning enligt destinationsprincipen (d. v. s. moms). Risken för skattekonkurrens är här liten, under förutsättning att gränshandeln bara blir av ringa omfattning – vilket betyder att de inblandade länderna måste vara relativt stora.

Slutligen har jag lagt till ett krav på skattesystemen som inte nämnts tidigare, nämligen möjligheter att fördela om välfärd från höginkomsttagare till låginkomsttagare. Ingen av metoderna för kapital- eller varubeskattning möjliggör egentligen någon sådan omfördelning *inom sitt respektive inkomstslag*,¹³ d. v. s. såväl varuskatter som kapitalskatter måste i praktiken vara proportionella. Jag har dock placerat två kryss med parentes i raden med fördelningsegenskaperna, beroende på dels att en progressiv konsumtionsskatt faktiskt har diskuterats i litteraturen,¹⁴ dels att Sverige tidigare hade en progressiv kapitalinkomstskatt; vid 1990–91 års skattereform gick vi dock av välkända skäl över till en proportionell skatt på 30 procent.

¹³ Däremot finns det naturligtvis möjligheter att genom en hög allmän skatt på kapital (såväl en inkomstskatt som en förmögenhetsskatt) omfördela inkomster från kapitalägare till arbetare.

¹⁴ Se Lodin (2002).

6 DEN EMPIRISKA BILDEN: BOLAGSSKATTEN

Efter dessa principiella överväganden är det dags att se närmare på den empiriska bilden. Här finns det egentligen två frågor, nämligen

1. Hur lättroliga är skattebaserna?
2. Hur stor är risken att staterna svarar på den eventuella lättroligheten med att starta en omfattande skattekonkurrens?

Tyvärr finns det inga enkla svar på någon av dessa frågor. Man kan därför själv välja om man vill vara optimist eller pessimist.

6.1 Dataproblemen

Låt oss börja med bolagsskatten, där rörligheten anses relativt hög, och där riskerna för skattekonkurrens anses vara störst. Den empiriska bilden kompliceras av åtminstone fyra faktorer.

För det första är inte bolagsskattesatsen den enda bevekelsegrunden för företagens val av lokalisering. En god infrastruktur, en välutbildad arbetskraft och fredliga förhållanden på arbetsmarknaden är minst lika viktiga. Det betyder att vi sällan ser ”rena” policy-experiment; ett land som försöker attrahera företag gör det ofta med ett helt paket, innefattande fler av dessa lockmedel. Om man således bara ser på bolagsskatten kan man få en felaktig bild av hur känsliga företagen är. Felet kan gå åt två håll. Om länder i omvärlden sänker sina bolagsskatter, medan ett visst land framgångsrikt motverkar tendensen till utflyttning genom att visserligen inte sänka sin skatt, men i stället bygga ut olika faciliteter till företagen, kan man felaktigt få intrycket att företagen inte är särskilt känsliga för skillnader i bolagsskatten. Om å andra sidan ett land både sänker skatten och bygger ut infrastrukturen, och kanske främst på grund av den sistnämnda åtgärden får ett kraftigt inflöde av företag, kan en forskare som bara ser på bolagsskatten få intrycket att företagen är mer känsliga för denna skatt än de i verkligheten är.

Möjligheten att konkurrera om företagen med fler policy-instrument än bolagsskatten kan också få välfärdseffekter. Det är således möjligt att en internationell konkurrens leder till en alltför stor utbyggnad av infrastruktur och andra anläggningar i företagens tjänst. Detta fenomen är också välkänt på kommunal nivå. Faktum är att många av de problem vi idag förknippar med de senaste årens globalisering länge har kunnat observeras på kommunal nivå här i Sverige.¹⁵ Och precis som enskilda länder nu kan tänkas försöka locka till sig företag genom att inte bara erbjuda låga bolagsskatter, utan också infrastruktur och välutbildad arbetskraft, har vi länge sett hur svenska kommuner försöker locka till sig företag genom att erbjuda infrastruktur, ”företagsparker”, närhet till lokala högskolor m. m.

För det andra är bolagsskatten inte ett enkelt och väldefinierat begrepp. Man måste skilja mellan den formella och den effektiva skattesatsen, där den senare tar hänsyn till de nedsättnings- och avskrivningsmöjligheter och undantag som finns – vilka ofta är olika för olika företag. Det relevanta för ett företags lokaliseringsbeslut är den effektiva skatten. Men den effektiva skatten kan vidare delas upp i två kategorier: den marginella skattesatsen (som är relevant om man planerar bygga ut en redan existerande anläggning) och den genomsnittliga (som är relevant om man ska lokalisera en helt ny anläggning i ett visst land).

Dessutom tillkommer möjligheterna för multinationella företag att genom internprissättning helt undå skatt; ett land som försöker locka till sig investeringar genom att på ett liberalt sätt tillämpa OECDs riktlinjer för internprissättning kan därför vara attraktivt för företagen även om landets bolagsskattesats

¹⁵ Fram till 1984 hade vi även en kommunal bolagsskatt i Sverige, men eftersom skattesatsen var lika med den kommunala skattesats som applicerades på alla personer i kommunen kunde ingen kommunal skattekonkurrens om just företagen uppstå.

är hög.¹⁶ Vi kan därför inte förvänta oss att det ska finnas något enkelt samband mellan ett lands bolagsskattesats och dess förmåga att locka till sig företag.

För det tredje har vi ett dataproblem som ligger i att om företagen är mycket känsliga för skillnader i skattesatser mellan länder, så kanske de inblandade staterna just därför snabbt anpassar sina skattesatser till detta faktum. Företagen har då ingen anledning att flytta sin verksamhet, och forskaren kommer att observera endast obetydliga skatteskillnader, och ett obetydligt flöde av företag, mellan länderna. Vi får då inte tillräcklig variation i våra data för att kunna göra statistiskt tydliga skattningar av hur känsliga företagen egentligen är – även om ett internationellt mönster med konvergerande skattesatser kanske i sig borde väcka misstankar om att företagen egentligen är ganska känsliga.

Givet alla dessa komplikationer finns det ett stort antal studier av hur bolagsskatten påverkar företagens val av lokalisering. Av den översikt av forskningsläget som nyligen publicerats av Devereux och Griffith (2002) framgår, att även om det inte råder någon tvekan om att skatten *har* effekter, så är det svårt att ange en entydig siffra för denna känslighet. Olika studier ger olika resultat, beroende på att de skiljer sig åt vad gäller data, ekonometrisk metodologi, och vilken typ av lokaliseringsbeslut det egentligen är fråga om. Dessutom kan man tänka sig att effekterna blir olika på kort och på lång sikt.

6.2 Tendenser till sjunkande skattesatser

Utan att därför ha något klart svar på fråga 1 ovan (den om företagens skattekänslighet) är det därför svårt att besvara fråga 2 (den om risken för att ett veritabelt krig om bolagsskatten bryter ut mellan olika länder). En sådan risk kan dock inte utan

¹⁶ Ett sådant beteende ger inte upphov till så stora inkomster från just bolagsskatten, men landet i fråga kan ändå göra en vinst genom att realkapitalstocken i landet växer och nya arbetstillfällen skapas, vilket i sin tur genererar skatteintäkter av andra slag.

vidare avfärdas. Av *Tabell 2* framgår att Sverige har en i internationella sammanhang någorlunda låg bolagsskatt. Visserligen säger inte den formella skattesatsen allt, men skillnaden mellan de formella och de effektiva skattesatserna har minskat kraftigt under senare år, och tabellen ger i huvudsak en korrekt bild av rangordningen mellan länderna även vad gäller den effektiva skatten (se Skattebasutredningen, 2002, s. 111).

Tabell 2: De formella bolagsskattesatserna 1997 och 2003 i ett urval av länder, i procent. Länderna är rangordnade efter skattesatsen 2003.

	1997	2003	Förändring
Irland	10/36	12,5	2,5/–23,5
Island	33	18	–15
Schweiz	29	25	–4
Sverige	28	28	0
Finland	28	29	1
Storbritannien	31	30	–1
Danmark	34	30	–4
Luxemburg	39	30	–9
Portugal	40	33	–7
Österrike	34	34	0
Frankrike	37	34	–2
Nederländerna	35	34	–1
Spanien	35	35	0
Grekland	35/40	25/35	–10/–5
Tyskland	44/57	38	–6/–19
USA	40	40	0
Belgien	40	40	0
Italien	53	40	–13
Japan	52	42	–10

Källa: Skattebasutredningen (2002).

En del länder tillämpar olika skattesatser för olika typer av företag; ett uppmärksammat exempel är Irland, som 1997 hade en skatt på 10 procent för företag i tillverkningsindustrin och 36 procent för andra företag – detta i syfte att locka industriföretag att etablera sig i landet. Många tyckte att detta var ett försök till

illojal skattekonkurrens, och 1999 beslöt EUs finansministrar att betrakta en sådan tvådelad bolagsskatt som en form av olagligt statsstöd till tillverkningsindustrin, vilket var i strid med den s. k. uppförandekoden för företagsbeskattningen inom EU. Irland svarade då med att sänka skatten för övriga företag och tillämpar nu en uniform skatt på 12,5 procent, vilket innebär att landet har den i särklass lägsta bolagsskatten inom EU.

Av den tredje kolumnen i *Tabell 2* framgår också att de allra flesta länder har sänkt sina skatter under perioden 1997–2003. I viss mån speglar detta kanske en trend i riktning mot lägre skattesatser på bredare skattebaser (d. v. s. en konvergens mellan formella och effektiva skattesatser) men det allmänna intrycket är dock att den effektiva skatten har sjunkit. Detta skulle kunna tolkas som att skattekonkurrens nu verkligen pågår mellan länderna i tabellen. Faktum är att även tendensen till lägre skattesatser på bredare baser skulle kunna tolkas som en skattekonkurrens. Om man vill locka till sig nya företag är nämligen dessa ofta mer betjänta av låga skattesatser än av diverse avdragsmöjligheter (som ju traditionellt varit utformade så att de gynnat gamla, etablerade företag).

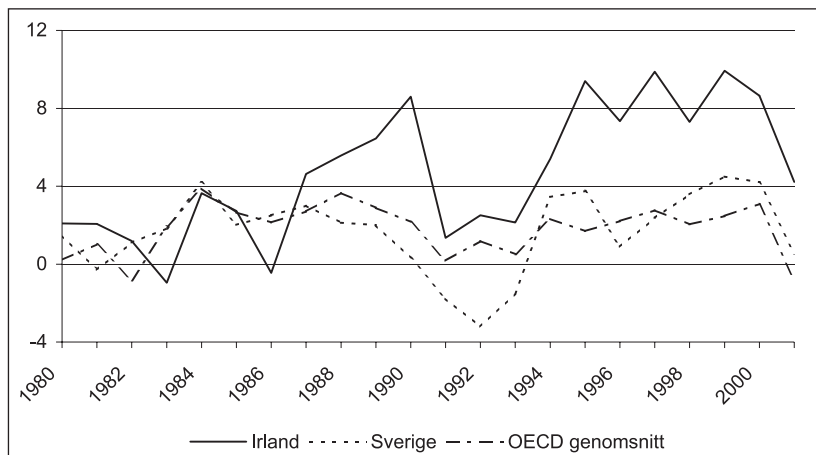
Det irländska exemplet är speciellt intressant eftersom det tycks ha varit så framgångsrikt. I *Diagram 1* visas Irlands BNP-tillväxt sedan 1980 i jämförelse med tillväxten i ett antal andra länder. Från att ha varit ett av Europas fattigare länder har Irland blivit ett av de rikaste och har nu en BNP per capita som klart överstiger den svenska.¹⁷ Det irländska tillväxtundret har naturligtvis många orsaker¹⁸, vilket illustrerar tesen ovan att ett land som försöker locka till sig företag gör detta med ett helt paket av åtgärder – men den låga bolagsskatten brukar allmänt betraktas som ett viktigt inslag i det irländska paketet. Den framhålls också av de irländska statliga organ som försöker locka företag till landet.

¹⁷ När det gäller just Irland är det viktigt att skilja mellan BNP och nationalinkomsten (BNI). Medan den förra är högre på Irland än i Sverige är den senare lägre. På grund av dålig datakvalitet när det gäller BNI brukar man dock i regel nöja sig med att jämföra BNP.

¹⁸ Se t. ex. OECD (1999).

Det är dock svårt att koppla den låga irländska skatten till ett speciellt högt inflöde av kapital. Om man t. ex. jämför de utländska direktinvesteringarna i olika länder kommer Irland

**Diagram 1: Årlig tillväxt i real BNP 1980-2001:
Irland, Sverige och OECD-genomsnittet.**

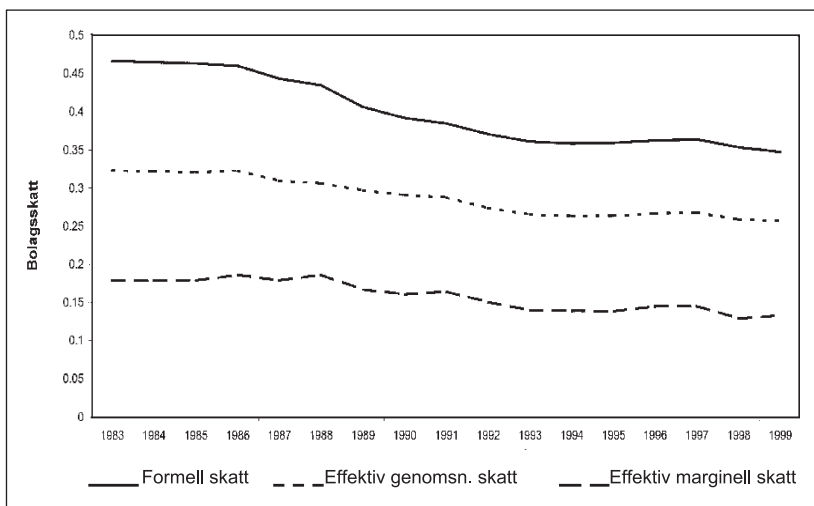

Källa: OECD National Accounts.

ganska högt – men inte exceptionellt högt. Detta beror förmodligen på att siffrorna för direktinvesteringar innefattar en mängd olika transaktioner¹⁹ vilka kan driva upp siffrorna för flera länder utan att detta nödvändigtvis behöver betyda att dessa länder går särskilt bra. Samma förhållande gäller för den reala kapitalbildningen i förhållande till BNP; under vissa perioder har Irland haft en högre kapitalbildning än många andra OECD-länder – men inte exceptionellt mycket högre. Detta kan bero på att flera länder tidvis har en ganska hög kapitalbildning, men att kapitalet kanske inte alltid styrs till de områden där det skulle bli mest produktivt. Medan Irlands höga BNP-tillväxt således är ett empiriskt faktum är det svårt att

¹⁹ Till exempel utländska köp av gamla, etablerade företag till följd av att skattesystemet implicerar ett lägre avkastningskrav för utländska än för inhemska ägare.

Diagram 2: Tre ovägda genomsnitt av bolagsskatter i OECD 1983–1999.

Källa: Devereux, Lockwood och Redoano (2002).

med någon grad av vetenskaplig precision kvantifiera vilka faktorer som orsakat denna tillväxt.

Det går därför inte heller att vetenskapligt bevisa att fler länder planerar att kopiera Irlands framgångsstrategi genom att sänka sina bolagsskatter, men den långsiktiga trenden av fallande skattesatser runt om i världen tyder på att så kan vara fallet. Det land som av många anses stå närmast i tur att följa det irländska exemplet är Estland, som trots starka protester inom EU har sänkt sin bolagsskatt till noll procent på vinster som återinvesteras i landet.²⁰

De förändringar i skattesatserna som visas i *Tabell 2* behöver i och för sig inte tyda på en trend; trots allt omfattar tabellen

²⁰ När vinsterna någon gång delas ut belastas de av en bolagsskatt på 26 procent, vilket innebär att Estlands bolagsskatt främst kännetecknas av en betydande skattecredit. Detta gör att den effektiva skattesatsen kan komma att ligga mycket nära noll, om bara vinsterna står kvar i landet några år, så att skattecrediten får verka.

bara sex år. I ett långsiktigt perspektiv är dock bilden densamma. I *Diagram 2* visas utvecklingen av ett ovägt genomsnitt av bolagsskatterna inom OECD (såväl den formella skattesatsen som den effektiva genomsnittliga och den effektiva marginella skatten) under perioden 1983 till 1999. I det långa tidsperspektivet är tendensen till sjunkande skatter tydlig, och i en nyutkommen forskningsrapport²¹ ställs frågan om den tendensen beror på skattekonkurrens mellan länderna. Med all reservation för de empiriska svårigheterna blir svaret ”ja”; det finns tecken som tyder på att skattekonkurrens mellan OECD-länderna redan har pågått i många år.

²¹ Devereux, Lockwood och Redoano (2002).

7 EN EMPIRISKA BILDEN: ÖVRIGA SKATTER

De övriga skatter som är relevanta i sammanhanget är indirekta skatter (d. v. s. momsens plus några punktskatter), förmögenhetsskatten och skatten på inkomst av tjänst.

7.1 Indirekta skatter

Vad gäller de indirekta skatterna är problemet förmodligen inte särskilt överhängande. Av *Tabell 3* framgår att mervärdesskatten visserligen varierar mellan EU-länderna, men att skillnaderna inte är lika dramatiska som vad gäller bolagsskatten. Detta skulle visserligen kunna tydas som att länderna redan anpassat sina skattesatser till en stor rörlighet hos denna skattebas, men den troliga förklaringen är i stället att när andra skattebaser blivit alltmer problematiska för de olika regeringarna, har de i likartad utsträckning tvingats söka sig till momsen i stället. Dess skattebas är så trögrörlig att några försök att

Tabell 3: Mervärdesskatten för EU-länderna samt Norge 2002, procent.

Normal skattesats ²²	
Luxemburg	15
Tyskland	16
Spanien	16
Portugal	17
Storbritannien	17,5
Grekland	18
Nederländerna	19
Frankrike	19,6
Österrike	20
Italien	20
Irland	21
Belgien	21
Finland	22
Norge	24
Sverige	25
Danmark	25

Källa: Skattebasutredningen (2002).

²² Avvikelserna från normalskattesatsen är många och komplicerade, t. ex. den svenska 12-procentiga livsmedelsmomsen och den 6-procentiga bokmomsen.

här agera på samma sätt som Irland och Estland agerat med bolagsskatten helt enkelt inte skulle löna sig.

Vi ser att momssatserna trots allt är tämligen lika för länder som har en lång, gemensam gräns. En visserligen kort gräns, men belägen i ett tätbefolkat område, är den dansk-tyska gränsen, där momssatsen på den tyska sidan är 16 och på den danska 25 procent. Gränshandeln är här mycket omfattande; för befolkningen i Sønderjylland är det tyska Flenburg den närmaste storstaden, med flera varuhus som vänder sig speciellt till danska köpare – och danskars inköp på den tyska sidan av gränsen är ungefär dubbelt så stora som tyskars inköp på den danska sidan av gränsen (6,5 mot 3,1 miljarder danska kronor 2001).²³ Sedan 1985 har också Danmarks gränshandel ungefär fördubblats i fasta priser.

Vad gäller punkskatterna blir skillnaden i beskattning mellan länderna mycket större. I *Tabell 4* redovisas skattningar av skatteförlusterna på gränshandel för några olika varor och länder. Vi ser att för en viss vara kan de skatteinkomster samhället går miste om vara högst betydande i förhållande till skatteintäkterna för just den varan; således är svenska statens skattebortfall för gränshandel med starksprit lika stort som

Tabell 4: Skattebortfall per år på grund av gränshandel för vissa varor i fem länder. Procent av skatteintäkterna för respektive varukategori. Siffrorna bygger på statistik från olika perioder under 1990-talet.

	Tobak	Öl	Vin	Starksprit
Kanada	10–14	?	?	40–55
Danmark	13	22	14	26
Sverige	25	18	27	44
Storbritannien	7,5	4,3	7,5	3,3
USA	13	?	?	?

Källa: Keen (2002).

²³ Skatteministeriet (2002).

44 procent av de totala skatteintäkterna på starkspriten. Men å andra sidan handlar det om relativt små totalbelopp; svenska statens totala skatteintäkter från de fyra varor som nämns i tabellen uppgick till 18,7 miljarder kronor år 2000 av vilka 4,9 miljarder hänförde sig till starkspriten²⁴.

Resandeförsel av tobak och alkohol kan i och för sig utgöra en nog så besvärande konkurrens för livsmedelsbutiker och systembolag i Skåne, och det är möjligt att detta kan framtvunga en viss sänkning av de svenska punktskatterna. Om vi sänkte skatterna på de varor som är nämnda i *Tabell 4* till hälften (varvid vi ändå skulle ligga kvar i den övre halvan av skatteligan) skulle statens skatteinkomster kanske inte halveras, eftersom incitamenten till resandeförsel då skulle minska, men ändå falla med flera miljarder kronor. Eftersom det således inte finns någon statsfinansiell vinst att göra, är det inte troligt att en sådan svensk skattesänkning skulle locka fram någon skattekonkurrens från våra grannländer.

7.2 Förmögenhetsskatten

De flesta staterna inom OECD har numera avskaffat förmögenhetsskatten. Även i Sverige har förmögenhetsskatten dels sänkts i allmänhet, dels eroderats genom olika förmånliga värderingsregler för börsnoterade aktier, för kontrollposter i börsnoterade företag m. m. Svenska statens intäkter från förmögenhetsskatten uppgår idag till ett ganska obetydligt belopp av c:a 5 miljarder kronor per år; se Skattebasutredningen (2002, sid. 441 ff.).

Huruvida den internationella trenden är ett uttryck för skattekonkurrens eller har andra orsaker är svårt att avgöra. Medan det finns klara fördelar att hämta för ett land som kan locka till sig företag och realinvesteringar genom en låg bolagsskatt är de fördelar ett land kan vinna genom att locka rika utlänningar att göra portföljplaceringar hos landets banker och förmögenhetsförvaltare mer subtila – bortsett från den stimu-

²⁴ Källa: Skattebasutredningen (2002, s. 244).

lans av landets finansiella sektor som naturligtvis skulle bli följden.

Möjligen beror tendensen till lägre (eller avskaffade) förmögenhetsskatter på omsorg om småföretagarna, vilkas tillgångar ju knappast är internationellt rörliga på samma sätt som vanliga portföljplaceringar. Och de förmånliga värderingsreglerna för det fåtal mycket rika personer som äger kontrollposter i börsbolag bygger förmodligen på synen att ägarfunktionen är viktig för ett lands näringsliv; om ägarna flyttar utomlands medan realkapitalet finns kvar finns trots allt en risk att realkapitalet på sikt följer efter. I synnerhet gäller kanske detta för företagets mest avancerade funktioner, som företagsledning, forskning och liknande, vilka kan ha positiva externa effekter för det land i vilket de är lokaliserade. Det är i och för sig också möjligt att frånvaron av förmögenhetsskatter kan verka lockande för innovatörer och entreprenörer, två grupper som vi ska diskutera ytterligare i avsnitt 7.3 nedan, om progressiviteten i skatteskalorna. Allt detta är dock tämligen hypotetiskt, och det finns inga tydliga forskningsresultat som visar att så är fallet – eller att skattekonkurrens beträffande förmögenhetsskatten verkligen förekommer.

I alla händelser har EU nu beslutat om en begränsad informationsplikt för banker, vilket i första hand avser att reducera det rena skattefusket. Däremot kvarstår ju möjligheten att EU-medborgarna placerar sina pengar hos banker eller andra förmögenhetsförvaltare utanför EU. Men även om sådant skattefusk kan vara statsfinansiellt kännbart för hemviststaten är det knappast troligt att det ger upphov till skattekonkurrens.

7.3 Inkomst av tjänst

Att locka till sig företag är säkert viktigt om man vill skapa goda förutsättningar för en långsiktig tillväxt i ett land, men minst lika viktigt är förmodligen att locka till sig högutbildad och talangfull arbetskraft. Och de två är förmodligen inte substitut, utan komplement; kapital och kvalificerad arbetskraft attraherar varandra ömsesidigt.

Precis som företagen blir arbetskraften inte attraherad av låga skatter i sig, utan snarare av ett helt ”paket” av utvecklande arbetsuppgifter, social service, god miljö och ett intressant kulturliv. I synnerhet de senare aspekterna är möjligen extra viktiga för den speciellt högutbildade och kreativa del av arbetskraften som är mest rörlig över gränserna. Det är därvidlag möjligt att Stockholm, genom den förstörelse av stadsmiljön som blev resultatet av 1950- och 1960-talets stadsregleringar, gjorde en strategisk förlust i förhållande till de charmiga och levande städer som idag utgör centra i Europas mest framgångsrika tillväxtregioner.

Sådana frågor ligger dock utanför skattepolitikens kompetensområde, men man bör inte glömma bort dem om man vill se skattesystemet i ett vidare perspektiv. Över huvud taget har arbetskraftens rörlighet ökat under senare år, och många forskare har försökt påvisa existensen av ett *brain drain* från just deras länder. För Sverige har t. ex. utvandringsbenägenheten bland personer med universitetsutbildning mer än fördubblats mellan 1987 och 1998, men det är fortfarande fråga om mycket små tal²⁵.

Icke desto mindre kan det här vara fråga om personer som, trots att de är relativt fåtaliga, har speciella egenskaper som gör dem viktiga för tillväxten på sikt. Således varnar en nyutkommen rapport för att utvandrare från Europa till USA på flera olika sätt tycks avvika från personer med jämförbar utbildning, inom såväl den befolkning de lämnar som den befolkning till kommer till.²⁶

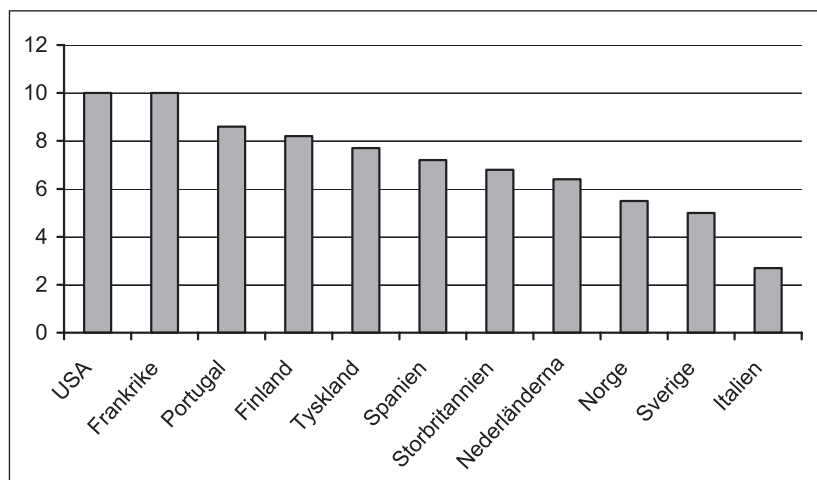
Det finns flera kommentarer till detta. För det första är det möjligt att skattesystemet spelar en relativt underordnad roll för beslutet att flytta. Det betyder inte att ekonomiska faktorer är mindre viktiga än sociala och kulturella, men att inkomsten

²⁵ Varje år utvandrar mellan en halv och en procent av de högutbildade, och av dessa återvänder sedan ungefär hälften inom 8 år.
Källa: Pedersen m. fl. (2002).

²⁶ EEAG (2003).

efter skatt beror på såväl skatten som bruttolönen. Länder som har höga marginalsatser i kombination med en sammanpressad lönestruktur (d. v. s. en relativt låg bruttolön för högutbildade), får då en speciellt svår situation. I *Diagram 3* visas avkastningen på ytterligare ett års utbildning, i procent av inkomsten före skatt, i ett antal västländer. Vi ser att ytterligare ett års utbildning lönar sig mest i USA och Frankrike, och minst i Sverige och Italien.

Diagram 3: Avkastningen före skatt på ytterligare ett års utbildning i 11 OECD-länder.

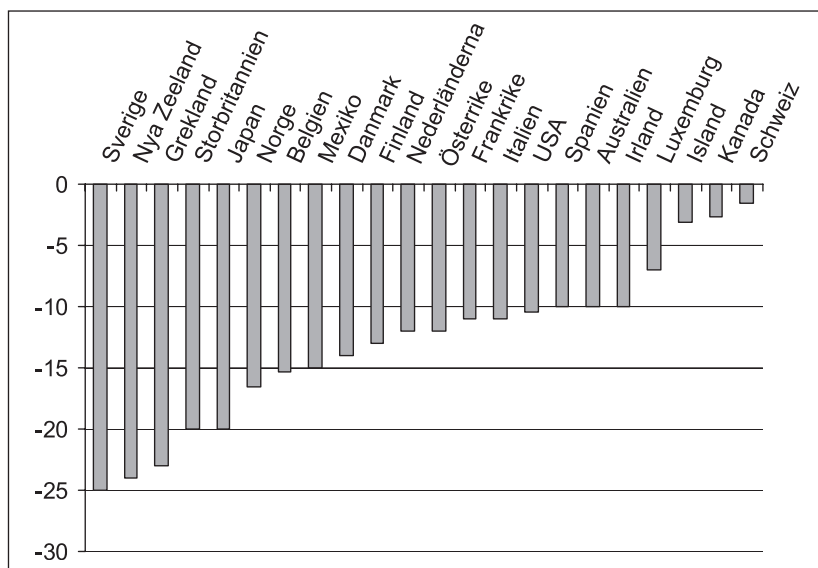
Källa: EEAG (2003).

Nu brukar många i och för sig hävda att lönerna visserligen är relativt låga för högutbildade i Sverige – men å andra sidan är utbildningen kraftigt subventionerad, varför de totala incitamenten att skaffa sig en utbildning inte är lägre i Sverige än i andra länder. Detta är i och för sig korrekt, men det är irrelevant för den högutbildades beslut att flytta. Det finns ju ingenting som hindrar att man väljer det bästa i de två systemen: först skaffar man sig en subventionerad utbildning i Sverige, och sedan flyttar man för att dra nytta av de högre lönerna utomlands.

För det andra förefaller oron för brain drain inom Europa inte vara så stor; i stället handlar litteraturen mest *om* risken för brain drain *från* Europa till USA²⁷. Detta förhållande gör visserligen inte problemet mindre allvarligt, men det gör att det knappast kan lösas genom skatteharmonisering inom EU.

Icke desto mindre finns det tecken som kan tyda på att en viss skattekonkurrens existerar på detta område. Den tar sig i så fall formen av en minskad progressivitet i inkomstskattelorna. Den svenska sänkningen av marginalskatterna för höginkomsttagare i samband med 1990–91 års skattereform var inget isolerat fenomen. I *Diagram 4* visas förändringarna av den högsta marginalskattesatsen i inkomstskatten under perioden 1986–1997; som synes minskade progressiviteten i så gott som alla länder som har någorlunda sammankopplade arbets-

Diagram 4: Förändringar av den högsta marginalskattesatsen i inkomstskatten 1986–1997, procentenheter.

Källa: OECD (1998).

²⁷ Se t. ex. EEAG (2003).

marknader. Huruvida detta verkligen är ett uttryck för någon skattekonkurrens om högutbildad arbetskraft går naturligtvis inte att bevisa, men trenden indikerar ändå att den traditionella välfärdsstaten har fått mindre utrymme idag än för några decennier sedan.

Slutligen kan man i detta sammanhang nämna bruket av s. k. expertskatter, som är lägre för gästande utlänningar än för befolkningen i övrigt. Sådana system, som kan motiveras med olika argument, finns såväl i Sverige som i Danmark, Finland, Holland, Belgien och Norge²⁸.

²⁸ Se Skattebasutredningen (2002, s. 289–290).

8 KONKURRENS ELLER HARMONISERING?

8.1 Allmänna utgångspunkter

Inom några områden, främst vad gäller bolagsskatten, kan vi således observera tecken som tyder på skattekonkurrens. Inom andra områden, till exempel förmögenhetsskatten och progressiviteten i inkomstskatteskalan, finns det en tendens till lägre skattesatser och/eller diverse undantagsregler, men det är oklart om detta är uttryck för skattekonkurrens eller har andra orsaker. Inom några områden, och då främst skatten på låga och medelhöga arbetsinkomster, finns inga tecken på skattekonkurrens. I själva verket kan vi urskilja en tydlig tendens till att skatternas tyngdpunkt förskjuts från kapital (inklusive utbildningskapital) till arbete.²⁹

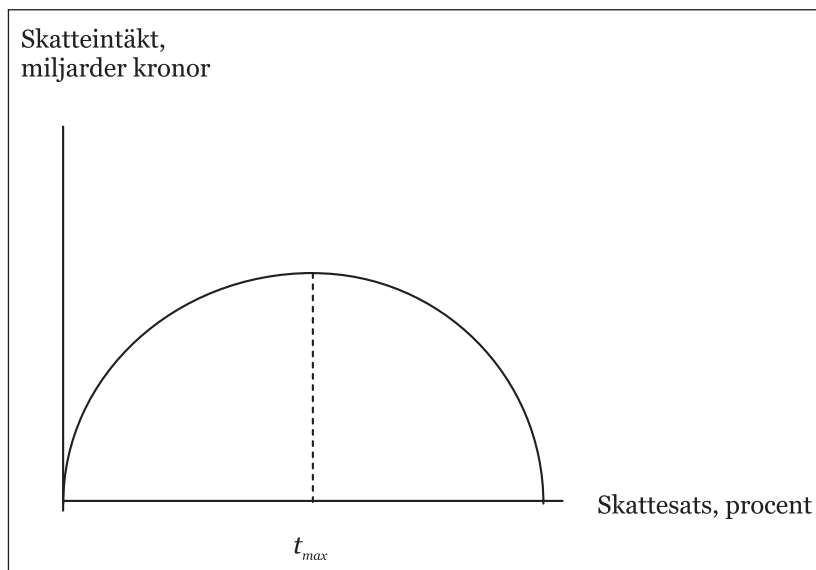
En sådan utveckling är i linje med vad teorin för optimal beskattning föreskriver. Skattekonkurrensen tycks driva ner skatterna inom just de områden där skatten, enligt teorin, bör vara låg (eller rentav noll): Bolagskapital och utbildningskapital. Trots att denna tyngdpunktsförskjutning inte sker till följd av politiska beslut som är uttryck för en medveten strategi, utan är ett till synes ofrivilligt resultat av trycket från yttre omständigheter, kan vi vänta oss att den leder till högre tillväxt i framtiden.

Huruvida en sådan högre tillväxt också resulterar i en högre välfärd beror på två faktorer. Den första faktorn har att göra med huruvida tillväxten ökar så mycket att de offentliga skatteintäkterna ökar vid de lägre skattesatserna. Denna fråga brukar diskuteras i termer av den s. k. Lafferkurvan (efter den amerikanske ekonomen Arthur Laffer), som kan illustreras med nedanstående enkla diagram.

Så länge skattesatsen ligger under nivån $t_{\max}$ kommer en höjning av skattesatsen att leda till ökade skatteintäkter. Om skatten ligger över $t_{\max}$ kommer dock ytterligare höjningar att leda till så svåra störningar av ekonomin att skatteintäkterna i stäl-

²⁹ Se Sørensen (2001).

Diagram 5: Lafferkurvan – en principskiss.

let faller; det är i ett sådant läge bättre att sänka skattesatsen. Huruvida Sverige ligger till höger eller till vänster om Lafferkurvans topp är en omstridd fråga, och forskningen om Lafferkurvan med avseende på kapitalsskatter i ett tillväxtperspektiv är idag knappast ens påbörjad.³⁰ Man kan dock räkna med att en viss minskning av bolagsskatten leder till ett mindre fall i skatteintäkterna än vad som skulle framgå av en mekanisk kalkyl vid oförändrad tillväxt. Men om skattekonkurrensen skulle driva ner skattesatsen ända till noll blir naturligtvis också skatteintäkterna från bolagsskatten noll. För Sverige uppgår dessa skatteintäkter i dag till 50–60 miljarder kronor per år, eller tre procent av BNP. Däremot är det möjligt, eller till och med troligt, att intäkterna från andra skattebaser skulle öka om kapitalbildningen stimulerades av ett avskaffande av bolagsskatten. Omfattningen av detta vet vi dock ingenting om. Möjligen kan man säga att det verkar en aning optimistiskt att vänta sig att sådana ”dynamiska effekter” skulle innebära att

³⁰ Se Agell och Persson (2001) för en diskussion av denna fråga.

de statsfinansiella problemen med skattekonkurrens löser sig av sig själva.

Den andra faktor som påverkar huruvida en ökad tillväxt på grund av fallande kapitalskatter leder till ökad välfärd har att göra med fördelningsfrågorna. Om vi tolkar den minskade graden av progressivitet i skatteskalorna (*Diagram 4*, sid 37) som ett uttryck för skattekonkurrens om utbildningskapitalet, ser vi att utvecklingen innebär en drastisk minskning av möjligheterna att bedriva fördelningspolitik. Det är möjligt att alla tjänar på den högre tillväxten – d. v. s. även låginkomsttagarna – men om detta vet vi ingenting, och även om allas *absoluta* inkomster stiger kan vi ändå vänta oss en ökad spridning i de *relativa* disponibla inkomsterna.

8.2 Två typer av harmonisering

Om vi således finner skäl att vara oroade över bolagsskattens och den progressiva inkomstskattens framtid uppstår frågan huruvida vi kan bromsa utvecklingen genom en harmonisering av dessa skatter inom EU. Det finns härvidlag två huvudtyper av harmonisering. Den ena består i att de enskilda staterna behåller sin beskattningsrätt men kommer överens om en minimnivå för skattesatsen. Fördelen med en sådan lösning är att den är tekniskt enkel att genomföra. Svårigheten ligger i att de flesta nog skulle vilja ha en minimnivå som ligger högre än Irlands 12,5 procent (se *Tabell 2*, sid 26), vilket förmodligen Irland och kanske Estland skulle motsätta sig. Detta aktualiserar frågan om beslutsformerna inom EU, vilket vi ska diskutera i avsnitt 8.3.

Den andra typen av harmonisering är mer radikal och består i att de enskilda staterna delegerar beskattningsrätten vad gäller bolagsskatten till EUs centrala organ. Det är denna form av harmonisering som enligt Wildasin (2002) tett sig mest ändamålsenlig för USAs delstater – men frågan är om vi därav kan dra några slutsatser för Europa. I alla händelser skulle en sådan lösning innebära ett stort steg i riktning mot ett federalt Europa.

En intressant fråga med den ”federala” lösningen gäller storleken på de inblandade skattebeloppen. De sammanlagda intäkterna från Europas bolagsskatter uppgår idag till ett belopp som är mer än dubbelt så stort som EU:s hela budget. Man skulle därför kunna tycka att ett överförande av beskattningsrätten till EU:s centrala organ inte bara skulle kunna ersätta EU:s nuvarande system för finansiering av verksamheten, utan också generera medel för en kraftig utvidgning av verksamheten. Man måste emellertid ta med i kalkylen att alternativet till harmonisering är fortsatt skattekonkurrens, och då skulle skatteintäkterna snart nog kunna krypa ner till ett sammanlagt belopp som motsvarar – eller kanske till och med understiger – den nuvarande storleken på EU:s budget. I detta perspektiv ter sig kanske en harmonisering genom ett överförande av beskattningsrätten som ett relativt billigt sätt att finansiera EUs utgifter. Dessutom kvarstår problemet med skattekonkurrens med länder utanför EU, och det är därför möjligt att en all-europeisk bolagsskatt i framtiden kan visa sig vara en otillräcklig finansieringskälla för EU.

Sørensen (2001) har försökt simulera en harmonisering av kapitalskatterna inom EU sådan att den totala skattesatsen på kapital (bolagsskatt plus personlig inkomstskatt) sätts till 30,2 procent, vilket var den genomsnittliga nivån i EU 2001. Resultatet av simuleringen är att en sådan harmonisering leder till en total vinst motsvarande en ökning av BNP med ungefär 0,4 procent. Vinsten blir dock inte jämnt fördelad mellan länderna; några tjänar på harmonisering och andra förlorar. Alternativet till harmonisering i hans modell är *status quo* (d. v. s. ett bibehållande av dagens skattesystem), medan ett mer realistiskt alternativ kanske vore en fortsatt skattekonkurrens med bolagsskatten fallande ner mot nollstrecket. Sørensens modell bygger på en rad förutsättningar som alltid kan diskuteras, och det är svårt att på forskningens nuvarande stadium säga om resultaten är robusta för förändringar i de förutsättningarna.

Problemet med denna typ av simuleringar är att harmoniseringen tas för given. I verkligheten är harmoniseringen ett resultat av förhandlingar mellan länderna, och det är inte säkert

att resultatet av sådana förhandlingar – oavsett om man väljer en harmonisering i form av en miniminivå eller i form av en delegering av beskattningsrätten till EUs centrala organ – verkligen skulle bli en total kapitalskatt på 30,2 procent. Resultatet av sådana modellsimuleringar kan därför inte sägas ge någon ledtråd om huruvida vi bör ge oss in i förhandlingar eller inte. För att kunna svara på den frågan skulle vi förutom en modell som simulerar resultatet av harmoniseringar också behöva en modell som simulerar resultatet av förhandlingar om harmonisering³¹, plus en modell som simulerar resultatet av alternativet till harmonisering (nämligen skattekonkurrens).

I väntan på att sådana modeller ska bli tillgängliga är det kanske inte så meningsfullt att spekulera om vilket alternativ som är att föredra: fortsatt skattekonkurrens eller förhandlingar om någon form av harmonisering. Man skulle dock kunna anta, att förhandlingar inte kan ge ett resultat som blir sämre än fortsatt skattekonkurrens. Om förhandlingarna nämligen skulle leda till ett sämre resultat för något land, skulle ju det landet kunna dra sig ur. Det betyder, i spelteoretiska termer, att resultatet av skattekonkurrens är att betrakta som varje lands reservationsalternativ i förhandlingsspelet. Vi har därmed kommit in på frågan om beslutsformerna inom EU.

8.3 Beslutsformerna: Enhällighet eller majoritetsbeslut?

Inom EU finns ett detaljerat regelverk som styr beslutsprocessen i skattefrågor. En stor del av skattekonkurrensen, nämligen den där ett enskilt land försöker gynna vissa egna företag genom speciellt förmånliga skatter för en viss bransch eller en viss typ av företag, kan hanteras av kommissionen eller EG-domstolen inom ramen för reglerna om otillåtet statsstöd. Och även om varje ärende inte behöver gå så långt, finns alltid hotet om ett domstolsutslag. Detta var t. ex. fallet när Irland förbjöds att tillämpa en låg bolagsskatt för tillverkningsindu-

³¹ Ett rudiment till en sådan model, som simulerar förhandlingar om moms-satser mellan två länder med gränshandel, diskuteras i Keen (2001).

strin och en högre för övriga branscher.³² Reglerna om statsstöd kan dock inte tillämpas för att hindra skattekonkurrens i form av en allmän sänkning av skattesatsen. Där är således kommissionen och EG-domstolen maktlösa, och ett beslut om harmonisering (t. ex. i form av en miniminivå) kan bara fattas genom ett beslut i ministerrådet. Det finns därför anledning att kortfattat diskutera beslutsformerna i detta råd.

Enligt nuvarande regler måste ett beslut om skattefrågor i ministerrådet vara enhälligt. Detta garanterar att varje land kan ha ett tydligt reservationsalternativ i förhandlingarna. Om förhandlingarna leder till ett resultat som försämrar för något land, jämfört med vad resultatet skulle bli i avsaknad av ett beslut (d. v. s. med skattekonkurrens), kan landet helt enkelt lägga in sitt veto. Med detta arrangemang kan därför förhandlingar om harmonisering aldrig försämma läget för något land.

I diskussionen brukar ibland hävdas att de nuvarande reglernas krav på enhällighet kan riskera att förlama beslutsprocessen. I princip skulle ju ett enda land genom sitt veto kunna bromsa varje beslut. Skattebasutredningen (2002, s. 163) tar upp frågan huruvida beslutsprocessen inom EU skulle kunna effektiviseras genom att enhällighetsprincipen ersätts med en regel om kvalificerad majoritet. Utredningen tar dock inte ställning på denna punkt, där f. ö. Sveriges officiella linje varit att slå fast om enhällighetsprincipen.

Frågan skulle kunna vara värd en ingående diskussion, men jag vill avsluta min uppsats med att här endast lätt vidröra problemen. Kravet på enhällighet syftar ju till att garantera att inget land ska kunna bli överkört av en majoritet och därmed få det sämre, och det garanterar därför att endast s. k. Pareto-sanktionerade beslut fattas. Inom nationalekonomiska terminologi är detta sådana beslut där åtminstone en individ vinner utan att någon annan förlorar. Om det finns utrymme för sådana beslut indikerar detta någon form av ineffektivitet i ekono-

³² Ett annat, aktuellt fall är när icke vinproducerande länder försöker bibehålla en hög alkoholskatt på vin och en lägre på öl.

min; om någon skulle kunna få det bättre utan att någon annan får det sämre, måste det ju i utgångsläget förekomma någon form av slöseri i ekonomin. Genom kravet på enhällighet tvingas man aktivt tänka igenom om något sådant slöseri förekommer.

Det är dock inte detsamma som beslutsförlamning. Eftersom förhandlingarna inom EU i verkligheten är mångdimensionella finns det goda möjligheter till kohandel; ett land som skulle förlora på en skatteharmonisering skulle kunna kompenseras genom förmåner i någon annan fråga, så att det ändå till slut skulle vinna på hela paketet. Därmed framstår kravet på enhällighet som ett instrument för att skydda minoriteten mot majoriteten och att driva fram Pareto-sanktionerade åtgärder.

Det är väl känt att enhällighetsprincipen vid kollektiva beslut, som först analyserades av den svenske nationalekonomen Knut Wicksell (1896), i princip garanterar Pareto-sanktionerade åtgärder men i vissa situationer kan fungera mindre bra. I stora församlingar kan förhandlingarna om kompensationer genom kohandel bli alltför komplicerade, och beslutsprocessen lamslås. Därför tillämpar vi aldrig principen vid t. ex. allmänna val med miljontals röstberättigade. I en liten församling som EU:s ministerråd, med högst 20–30 individer, skulle den dock kunna fungera. Det är därför inte självklart att beslutsprocessen skulle effektiviseras, eller att Sverige skulle vinna, om enhällighetsprincipen ersattes med en regel om kvalificerad majoritet.

9 Avslutande kommentarer

Det finns två synsätt för den som vill se optimistiskt på frågan om globalisering och skattekonkurrens. Det ena går ut på att förneka att skattekonkurrens förekommer – eller åtminstone att den är akut. Med nuvarande dataproblem är det synsättet inte uppenbart orimligt; det är i alla händelser svårt att empiriskt falsifiera. Det andra synsättet går ut på att erkänna skattekonkurrensen som ett faktum, men notera att den i första hand drabbar de skattebaser som enligt teorin inte bör belastas med några skatter. Skattekonkurrensen leder således till en ökad ekonomisk effektivitet. Det pris vi får betala för detta i form av minskad inkomstutjämning är inte entydigt. Om konkurrensen bara drabbar bolagsskatten, som således pressas ner mot nollstrecket, är fördelningseffekterna oklara; vi kan inte säga vilka fördelningseffekter bolagsskatten egentligen har. Om dock konkurrensen också driver ner förmögenhetsskatten och progressiviteten i inkomstskatteskalorna finns det dock anledning att se med större oro på fördelningsfrågorna.

REFERENSER

Agell, Jonas och Mats Persson: "On the analytics of the dynamic Laffer curve", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 48, 2001, pp. 397–414.

Andersson, Krister: "EU och skatterna", expertrapport 6 till Skattebasutredningen, SOU 2002:47.

Brennan, Geoffrey and James M. Buchanan: *The Power to Tax. Analytical Foundations of a Fiscal Constitution*, Cambridge University Press, Cambridge och New York 1980.

Chamley, Christophe: "Optimal Taxation of Capital Income in General Equilibrium with Infinite Lives", *Econometrica*, Vol. 54, No. 3, 1986, pp. 607–622.

Devereux, Michael P. och Rachel Griffith: "The impact of corporate taxation on the location of capital: A review", *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 9, No. 1, 2002, pp. 79–102.

Devereux, Michael P., Ben Lockwood och Michaela Redoano: "Do Countries Compete over Corporate Tax Rates?", University of Warwick, Department of Economics Working Paper No. 642, April 2002.

Diamond, Peter A. och James A. Mirrlees: "Optimal taxation and public production I: Production efficiency, and II: Tax rules", *American Economic Review*, Vol. 61, pp. 8–27 och 261–278.

EEAG: *Report on the European Economy 2003*, European Economic Advisory Group at CESifo, Ifo Institute for Economic Research, München 2003.

Keen, Michael: "Some international issues in commodity taxation", *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 9, No. 1, 2002, pp. 9–39.

Lodin, Sven-Olof: "Utgiftsskatt – sammanfattning av system och effekter", expertrapport 11 till Skattebasutredningen, SOU 2002:47.

OECD: *Economic Outlook*, June 1998, Paris 1998.

OECD: *OECD Economic Surveys: Ireland*, Paris 1999.

OECD: *Economic Outlook*, December 2002, Paris 2002.

Pedersen, Peder J., Marianne Røed och Lena Schröder:
”Utvandringen från de skandinaviska länderna”, i P. Molander
och T. Andersen: *Alternativ i välfärdspolitiken*, SNS Förlag,
Stockholm 2002.

Persson, Mats: ”Skatterna och tillväxten”, i L. Calmfors
och M. Persson (red.), *Tillväxt och ekonomisk politik*,
Studentlitteratur, Lund 1999.

Sinn, Hans-Werner: ”The Selection principle and market
failure in systems competition”, *Journal of Public Economics*,
Vol. 66, 1997, pp. 247–274.

_____: ”European integration and the future of the welfare
state”, *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 5, No. 1, 1998,
pp. 113–132.

Skattebasutredningen: *Våra skatter?*, SOU 2002:47.

Skatteministeriet: *Rapport om grænsehandel 2001*,
Skatteministeriet, Köpenhamn 2002.

Sørensen, Peter Birch: ”Tax coordination in the European
Union: What are the issues?”, *Swedish Economic Policy
Review*, Vol. 8, No. 1, 2001, pp. 143–195.

Tiebout, Charles M.: ”A Pure Theory of Local Expenditures”,
Journal of Political Economy, Vol. 64, 1956, pp. 416–424.

Wicksell, Knut: *Finanztheoretische Untersuchungen*,
Jena 1896.

Wildasin, David E.: ”Tax coordination: The importance of
institutions”, *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 9, No.1,
2002, pp. 171–194.

Wilson, John Douglas: ”Theories of Tax Competition”,
National Tax Journal, Vol. LII, No. 2, 1999, pp. 269–304.

Wilson, John Douglas och David E. Wildasin: "Capital Tax Competition: Bane or Boon?", under publicering i *Journal of Public Economics* 2003.

Sieps●●●

Svenska institutet för europapolitiska studier

Universitetsvägen 10 F
106 91 Stockholm
Stockholms universitet,
Frescati, Hus F, plan 6
Tel: 08-16 46 00
Fax: 08-16 46 66
E-post: info@sieps.su.se

www.sieps.su.se